

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1906. Första Kammaren. N:o 11.

Fredagen den 9 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Upplästes två inkomna läkareintyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr *Rob. Almström* på grund af sjukdom (Bronchitis acuta) är förhindrad att infinna sig vid Riksdagens sammanträden under de närmaste dagarne intygas härmed.

Stockholm den 8 februari 1906.

R. Eidem.

Leg. läkare.

Att brukspatron *G. Benedicks*, som sedan den 24 sistlidne januari lidit af Bronchitis och varit förhindrad deltaga i Riksdagens arbete, fortfarande och tills vidare icke får bevista Första Kammarens sammanträden, intygar

Stockholm den 7 februari 1906.

Israel Hedenius.

Med. d.r, leg. läkare.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till lagbestämmelse om skyldighet för ägare till vissa industriella anläggningar m. m. att lämna ökad bidrag till underhåll af vägar.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 1, till Konungen, angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Fredagen den 9 Februari.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 2, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning, innefattande öfvergångsbestämmelser rörande skjutsentreprenörs rätt till utskänkning af malt-drycker.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 7 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 13—23.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att lagutskottets utlåtande n:o 6 skulle sättas främst bland betänkandena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 10 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från förra majorsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Kärr n:o 1 i Kronobergs län;

n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället $\frac{3}{4}$ mantal Hvitemåla n:o 1 i Kalmar län hörande lägenheten Kullen; och

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra fänriksbostället Grimskulla n:o 1 i Älfsborgs län hörande andel i vattenkraft m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion angående förändrade bestämmelser rörande beskattningsort för inkomst af elektriska ledningar m. m., som beröra flera kommuner; och

n:o 2, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905; äfvensom

lagutskottets memorial n:o 7, i anledning af Första Kammarens återremiss af lagutskottets utlåtande n:o 4 öfver väckta motioner angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till de lagändringar, som påkallas af upplösningen af unionen mellan Sverige och Norge, m. m.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till valmän utsedde:

Friherre <i>Beck-Friis</i> , <i>C. J.</i> ,	med 86 röster,
herr <i>Berggren</i>	» 86 »
» <i>Björklund</i>	» 86 »
» <i>Elkströmer</i>	» 86 »

friherre	<i>Falkenberg</i>	med 86 röster,
herr	<i>Grundberg</i>	» 86 »
	» <i>Kennedy</i>	» 86 »
	» <i>Liedberg</i>	» 86 »
	» <i>Lindgren</i>	» 86 »
	» <i>Lovén</i>	» 86 »
	» <i>Montgomery</i>	» 86 »
	» <i>Nilsson</i>	» 86 »
	» <i>Nisser</i>	» 86 »
	» <i>Nyström, Carl,</i>	» 86 »
	» <i>Nyström, J. F.,</i>	» 86 »
	» <i>Rettig</i>	» 86 »
grefve	<i>von Rosen</i>	» 86 »
friherre	<i>von Schwerin</i>	» 86 »
herr	<i>Stephens</i>	» 86 »
	» <i>Tamm, P. G.,</i>	» 86 »
friherre	<i>Trolle</i>	» 86 »
herr	<i>Walin</i>	» 86 »
	» <i>Walldén</i>	» 86 »
	» <i>Weinberg</i>	» 86 »

Företogs val af sex suppleanter för de valmän, som af kammaren fått i uppdrag att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter utsedde:

herr	<i>Ros</i>	med 67 röster,
	» <i>Ewerlöf</i>	» 67 »
	» <i>Håkanson</i>	» 67 »
	» <i>Petersson, Peter,</i>	» 67 »
	» <i>Bohnstedt, Edvard,</i>	» 67 »
	» <i>Carlberg</i>	» 67 »

sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 6.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 7 och 9 innevarande februari bordlagda utlåtanden:

n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra regementskvartermästarebostället $1\frac{1}{8}$ mantal Bredsättra n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet,

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra fanjunkarebostället 1 mantal Appuna n:o 2 Orrgården jämte Appuna n:o 13, en åker, i Östergötlands län hörande lägenheter,

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra korpralsbostället 1 mantal Gustad n:o 2 Käll- eller Korpralsgård i Östergötlands län hörande lägenheter,

n:o 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra militiebostället Gärstad n:o 1 Mellangård i Östergötlands län hörande områden,

n:o 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kronofogdebostället $\frac{1}{2}$ mantal Alsheda n:o 3 Skomakaregården i Jönköpings län hörande lägenhet,

n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Alsheda n:o 6 Ännagård i Jönköpings län hörande lägenhet,

n:o 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva,

n:o 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord, och

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fortfarande bestånd af en med magnesitaktiebolaget Tarrekaise afslutade öfverenskommelse rörande vissa mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 7 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 22, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 7 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Hans excellens herr statsminister *Staaff* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till ändrad lydelse af §§ 39, 41, 42 och 43 regeringsformen.

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodas.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion angående lagstadgad stängningstid för handelsbutiker.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herrar *J. J. Byström* och *K. G. Karlsson* i Göteborg väckt motion, n:o 10, hvari hemställts, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun må berättigas att bestämma viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skola hållas stängda samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, hvartill utredningen kan gifva anledning, äfvensom i sammanhang därmed förslag till erforderliga ändringar i gällande lagstiftning rörande gatuhandeln.

Utskottet hade med anledning häraf hemställt, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun må berättigas att bestämma viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skola hållas stängda, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, hvartill utredningen kan gifva anledning, äfvensom i sammanhang därmed förslag till erforderliga ändringar i gällande lagstiftning rörande gatuhandeln:

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af, bland andra, herr *Andersson*, hvilken dock ej däri framlagt sin åsikt.

Herr Andersson, Gustaf: En motion i samma ämne som den, hvilken ligger till grund för detta betänkande, förevar år 1904. Motionen var då tillstyrkt af lagutskottet och biträdtes af Andra Kammaren, men afslogs af Första Kammaren. Vid 1905 års riksdag kommo samma motionärer igen med sitt förslag, dock i någon mån förändradt. Förslaget blef äfven då tillstyrkt af lagutskottet, men det afslogs i båda kamrarna. Man skulle då kunnat tro, att frågan borde hafva fått hvila åtminstone någon tid, men det har icke skett, utan samma motionärer hafva äfven i år kommit igen med i hufvudsak samma förslag som det af år 1904.

Jag skall villigt erkänna, att motionärernas syfte är välmenande, men jag må säga, att det icke är lika praktiskt som välmenande, ty den förlorande parten blir allmänheten. I städerna stängas de större butikerna redan nu vid 7-tiden på aftonen. Om man skulle få en lag om stängningstid, kan jag icke tänka mig, att en tidigare stängningstid skulle stadgas än klockan 7 på aftonen. Således behöfves egentligen icke någon lag i detta afseende för städerna. De mindre butikerna stängas visserligen något senare, men detta berör icke syftet med motionen, ty i de mindre butikerna är det vanligen handlanden eller hans hustru, som sköter affären, och om de vilja hålla på något senare, vore det ganska hårdt, om de skulle förnekas att göra det. Allmänheten har nämligen af detta öppethållande lika stor vinst som handlandena själfva.

Om det således, hvad städerna beträffar, kan vara mig alldeles likgiltigt, huruvida vi få en sådan lag eller ej, så måste jag dock anse, att den för landsbygden skulle verka i högsta grad skadligt, ty där äro förhållandena helt annorlunda. En handtverkare på landet slutar icke sitt arbete viss tid på dagen, utan mängen gång fortsätter han in på sena kvällen. Likaså förhåller det sig med andra arbetare. En skogsarbetare t. ex., som icke har annat än ackordsarbete, har icke heller någon bestämd arbetstid, utan han arbetar så länge han orkar. Sedan på kvällen skulle då dessa personer gå till handelsboden, dit de kanske hafva en half mil eller längre. De komma kanhända dit så sent, att handelsmannen gått till sängs, men han stiger då upp och expedierar dem. Hvem är det som har fördelen häraf? Det är tydligen arbetarne. Denna fördel skulle nu beröfvas arbetarne genom antagande af en sådan lag.

Man kan visserligen säga, att det är kommunerna, som skulle bestämma i denna sak och således afgöra, huruvida på olika platser lagen skall gälla eller ej. Detta anser jag emellertid vara den svagaste punkten i hela förslaget. Ty att stifta en lag, sådan att den ena kommunen kan antaga den och den andra, om man där så vill, förkasta den, det är att stifta en dålig lag, och en dålig lag är sämre än ingen lag.

Jag skall tillåta mig att anföra några exempel på huru det kan ställa sig, såväl på landsbygden som i städerna. Om jag då

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

*Angående
lagsstadgads
stängningstid
för handels-
bodas.*
(Forts.)

först tager ett exempel från den stad, som är närmast mitt hemvist, nämligen Norrköping, så är det känt, att omkring Norrköping finnas i tre kommuner ganska stora förstäder på 2- à 3,000 invånare. Antag nu, att Norrköpings stad bestämde sig för en ganska tidig stängningstid. Då skulle jag nästa tro, att landskommunerna icke komme att göra det, och följden däraf skulle blifva, att i landskommunerna komme butikerna att hållas öppna längre tid än i staden. Arbetarne från staden skulle däraf få anledning att gå till landsförsamlingen och taga sina varor där till skada för stadens handlande. Jag är alldeles öfvertygad om att det icke skulle dröja länge, förrän stadsborna blefve missnöjda med denna lag.

På landet är det samma förhållande. Där finnas samhällen, som äro belägna vid gränsen af två socknar, men som dock bilda ett gemensamt samhälle. Antag nu, att i den ena socknen bestämdes en stängningstid, men i den andra icke. På ömse sidor om en gata skulle således den ene handlanden hafva rätt att hålla öppet, men den andra icke. Man kan tänka sig, hvilken förargelse detta skulle åstadkomma.

Här har enskildt till mig framhållits, att det endast är fråga om en skrifvelse till Kungl. Maj:t, och i lagutskottet uttalades äfven, att frågan är så liten. Jag medgifver, att frågan är liten. Den är till och med så liten, att jag tror, att man icke bör besvara Kungl. Maj:t med densamma. Ty om ett behof i detta hänseende verkligen funnits i städerna, så är det redan afhjälpt, och då behöfva vi icke skrifva till Kungl. Maj:t därom.

Från hvilken synpunkt jag än ser saken, tror jag att det skulle vara olyckligt, om vi finge en sådan lag. Jag tror emellertid icke, att vi skola få den, ty regeringen kommer väl knappast att fästa afsende vid en dylik skrifvelse. Men att skrifva till Kungl. Maj:t om saker, vid hvilka Kungl. Maj:t icke fäster något afseende, det blir en bakläxa för Riksdagen, för hvilken Riksdagen icke bör utsätta sig.

Antag att det skulle gå en annan väg och att Kungl. Maj:t skulle upptaga frågan, utarbета ett lagförslag, besvara lagberedningen med saken och besvara högsta domstolen med att pröfva lagförslaget. Då kan det mycket väl hända, att när förslaget kommer till Riksdagen, känner Riksdagen igen blott en liten del af detsamma. Så mycket minnes man emellertid, att man skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt en lag, och man kan då anse sig i någon mån förpliktad att antaga förslaget. Det blir en dålig lag, som man får på detta sätt.

Jag yrkar afslag på lagutskottets hemställan.

Herr Unger: Det är, såsom redan blifvit anmärkt, tre riksdagar i rad samma motionärer framkommit med motioner i samma syfte. Motionerna och lagutskottets därpå grundade framställningar föllo vid 1904 års riksdag genom Första Kammarens beslut och vid

1905 års riksdag enligt båda kamrarnes sammanstående beslut. Då således frågan ej ens kan anses hafva fallit framåt, synes det, att man kunde haft skäl att hoppas, att den icke nu åter skulle framkomma. Men då motivet för att så skett väl är motionärernas lifliga öfvertygelse om nyttan och lämpligheten af den föreslagna reformen och kanske också någon förhoppning om att trägen ändå till slut skulle vinna, är det ju ej vidare att säga om den saken, utan då nu frågan föreligger, måste vi gå att undersöka, huruvida det verkligen finnes fullt giltiga skäl att företaga den föreslagna anordningen.

Utskottet gör till en början ett par medgifvanden. Utskottet ansluter sig till hvad 1904 års lagutskott uttalade om att »åvägbringande af en tillfredsställande ordning beträffande handelsbutikernas öppenstående genom frivillig sammanslutning af dem, som saken närmast berörde, vore ett väsentligt mera tilltalande sätt för frågans lösning än statsmakternas inskridande», men att erfarenheten hade visat, att den förra utvägen ej kunde leda till målet. Jag för min del är alls icke ense med utskottet därom, att det icke skulle vara möjligt att åstadkomma en sådan lösning. Det är på landet icke alls nödvändigt, att det är samma stängningstid för alla handelsbutiker, hvilka kanske ligga på mildtals afstånd från hvarandra, utan stängningstiden borde väl rättas efter de särskilda orternas förhållanden och hvad som bäst passar för både säljaren och allmänheten. Det torde till och med kunna ifrågasättas, huruvida i större städer kan vara ur konkurrenssynpunkt nödigt, att en handelsbutik längst på norr stänges på samma tid, som en längst ut på söder. Jag tror knappast att det är nödvändigt. Och förmenar jag, att kan ej öfverenskommelse träffas på frivillighetens väg, hvilket jag dock tror i de flesta fall går för sig, så må det då vara som det är, hellre än att slå in på den väg, som motionärerna anvisa.

Utskottet medgifver också, att den ifrågasatta lagstiftningen innebär en inskränkning af den enskildes handlingsfrihet, men utskottet förmenar, att det finns öfvertygande skäl för att den föreslagna anordningen ändock bör genomföras och ansluter sig till styrko däraf till 1904 års lagutskotts yrkande, att den föreslagna lagstiftningen endast för *ett fåtal* handelsidkare skulle innebära något ingrepp i deras handlingsfrihet. Jag tror, att det ej gäller endast ett fåtal, ty jag är öfvertygad om att, när det kommer till kritan, vill litet hvar bevara sin handlingsfrihet i detta afseende. Men äfven om det vore endast få — ja om det ock vore endast ett ringa fåtal — vore detta icke tillräckligt skäl för att träda fåtalets rätt för nära, äfven om majoriteten vore än så stor. Det är detta majoritetsförtryck, som en ärad reservant i utskottet, hvilken nu ej är här närvarande, talat om i sin reservation. Så återoppar utskottet vidare, hurusom det tämligen säkert kunde antagas, att de butikägare, som hittills ställt sig afvoga mot förslaget om bestämd stängningstid, *icke skulle*

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

drabbas af förlust, om sådan genom lag infördes, men möjligen gå miste om ökad vinst. Att gå miste om ökad vinst det betyder kanske för en fattig landthandlande att gå miste om förmågan att lifnära sig och de sina. Detta är ju dock förlust och därtill en mycket afsevärd, högst betydlig förlust för den, som där af drabbas.

Utskottet har också, i likhet med 1904 års lagutskott, åberopat andra lagar, som skulle gå i samma riktning, som den nu åstundade, och erinrar i detta afseende om lagstiftningen angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriella yrken. Detta förstår jag ej; en sådan liknelse haltar ganska betydligt. Man skulle ju af en jämförelse med lagen om minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke på sin höjd kunna komma till den slutsatsen, att det föreläge skäl för att samma lag, som gällde för industriella yrken, skulle gälla äfven för minderårigas användande i handelsrörelse, något, som ju också kunde hafva skäl för sig.

Men så anser utskottet sig också böra i detta sammanhang erinra om lagens allmänna förbud för utförande af arbete å sön- och helgdagar. Därom må jag då säga, att detta skäl kunde utskottet nog saklöst ha uteslutit ur sin motivering, eftersom hvar man, både inom och utom utskottet, väl vet, att det icke varit hygieniska och världsliga, utan religiösa och kyrkliga skäl, som föranledt lagen om sabbatshvila och sabbatsfrid.

Jag kan således ej finna, att öfvertygande skäl anförts för den ifrågasatta lagstiftningen.

Nej, mine herrar, låtom oss värna om den lagstadgade näringsfrihet vi äga. Och låtom oss värna och häfda arbetets och arbetsaftalets frihet och ej medverka till en inskränkning i den frihet, som näringsidkarne åtnjutit allt sedan år 1864. Är icke det redan upprörande nog, att socialistiska fackföreningar kunna tillvälla sig en sådan makt öfver våra själfständiga och duktiga arbetare, att det nu är dessa föreningar, som bestämma, huru länge och huru mycket en arbetare skall få arbeta? Skall nu staten också missbruka sin makt på det sätt, att åt kommunerna skall öfverlämnas att bestämma, hvilka timmar på dygnet en näringsidkare eller arbetsgifvare själf skall få utöfva den verksamhet, som är honom tillförsäkrad och hvartill han har full rättighet? Jag tror ej, att Första Kammaren, och för resten icke Andra Kammaren heller, skall vara villig att gå med på den stråten trots ifriga petitioner, motioner och annat vackert tal.

För min del ber jag att få yrka afslag på lagutskottets ifrågasvarande hemställan.

Herr Cederberg: Genom en tillfällighet har det icke blifvit antecknad, att jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Om jag fått göra detta, hade jag emellertid reserverat mig i likhet med herr Hedenstierna. Som skäl har han anført, att

»syftet af förevarande motion tenderade till att i konkurrenskampen understödja en majoritet mot en minoritet och att tillika inskränka den allmänt mänskliga rättigheten att få fritt köpa och sälja på lagenligt och redligt sätt». En sådan inskränkning vill jag nämligen icke vara med om. Emellertid skiljer jag mig därutinnan från herr Hedenstierna, att jag icke är säker om att det här gäller frågan att understödja en majoritet mot en minoritet, utan jag anser snarare, att det här gäller att understödja de större affärerna mot de mindre. Men de större affärerna synas mig vara tillräckligt starka förut. På dessa skäl skulle jag icke kunnat vara med om utskottets utlåtande, och jag yrkar därför afslag å detsamma.

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodan.
(Forts.)*

Herr Sjöcrona: Herr talman, mina herrar! Om jag skulle lämna en redogörelse och fullständigt utveckla skälen för den nu föreliggande framställningen, så skulle jag blifva nödsakad att upprepa allt det hufvudsakliga, som förekommer i motionen och utskottets betänkande. Detta skulle emellertid uppenbarligen upptaga en allt för lång tid, och något sådant är ju heller icke behöfligt, då man väl får förutsätta, att alla kammarens ledamöter genomläst detta betänkande och tagit kännedom om detsamma. Jag skall därför endast gifva en så mycket som möjligt sammanträngd öfversikt af dessa skäl.

Med detta förslag åsyftar man i första rummet att befria omkring 70,000 svenska män och kvinnor från att under en oskäligt lång del af dygnet vara fjättrade inom en mer eller mindre trång lokal. Denna befrielse skulle för dem medföra möjlighet att bättre, än hvad nu kan ske, ombesörja sina enskilda angelägenheter samt att erhålla nödig vederkvickelse och nödig tid till arbetet för sin andliga utveckling och förkofran. De, som äro medlemmar af en familj, skulle jämväl därigenom vinna möjlighet att tillbringa en eller ett par af dagens timmar i skötet af densamma, så att ej hemmet för dem behöfde blifva endast den plats, där de kunde sofva och äta. Jag tror, att herrarne alla inse, hvilken betydelse denna sistnämnda omständighet har och huru välgörande den kan verka för samhällslifvet.

Med den föreslagna framställningen åsyftas vidare — om detta än icke är så viktigt som nyssnämnda synpunkt — att befria en mängd personer, om icke alla dessa 70,000, så åtminstone en stor del af dem, från att under längre tid än som oundgängligen är nödvändigt vistas i mer eller mindre hälsofarliga lokaler och utsättas för omständigheter, som kunna menligt inverka på deras kroppsliga utveckling. Detta har ju onekligen en ganska stor betydelse och kan inverka äfven på de kommande släktena.

Slutligen åsyftar framställningen att undanröja förhållanden, som ofta strida mot god ordning och i många fall kunna vara ytterst menliga för sedligheten.

Af motionen inhämtas, att sedan lång tid tillbaka gjorts försök

*Angående
lagstadsdag
stängningstid
för handels-
bodas.*
(Forts.)

att nå det åsyftade målet på frivillighetens väg genom föreningar mellan handlande på olika orter. Men dessa sträfvanden hafva icke ledt till önskad resultat, ty på hvarje ort har funnits en eller annan handlande, som ej velat gå med på de andras öfverenskommelse. Delvis har nog anledningen härtill varit, att de icke förstå sitt eget bästa och nyttan af en sådan anordning. Men delvis har det också berott därpå, att de önska, att sedan de andra hafva stängt sina bodar, ensamma få utöfva sin försäljning och därvid erhålla en särskild vinst, något som ju emellertid måste anses såsom en yttring af illojal konkurrens.

Initiativet till den rörelse, som gått genom vårt land för att nå nu ifrågavarande mål, har tagits af Sveriges allmänna handelsförening och af åtskilliga andra föreningar i Göteborg och på andra ställen. Efter framställd förfrågan om huru handlandena på olika orter ställde sig till spörsmålet har ett högst betydande antal förklarar sig vara för en lagstiftning i detta ämne. Naturligtvis har man icke fått svar från så många, att man kan säga, att det är en absolut röstöfvervikt. Men man kan nog, när man sammanställer dessa svar med den omständigheten, att det är handelsföreningar och andra föreningar, som tagit initiativet, vara berättigad att antaga, att verkligen ett öfvervägande antal handlande önska att få en sådan lagstiftning. Hvad Stockholm angår var det där vid 1905 års början ej mindre än 1,271 handlande, som uttalat sig för föreskrifter angående stängningstid. I främmande länder hafva lagar redan stiftats i sådan riktning. Utaf allt detta framgår ju, att här förefinnes verkligt behof af lagstiftning i ämnet.

Här i vårt land och åtminstone i denna kammare är man väl ense därom, att om en lagstiftning i detta ämne skall komma till stånd, skall man ställa den så, att föreskrifterna kunna lämpas efter de lokala förhållandena på hvarje plats, så att man icke blott kan bestämma stängningstiden efter dessa lokala förhållanden, utan också göra skillnad för bodar med olika slag af varor, då det ju i fråga om vissa varor kan vara behöfligt, att man har tillgång till dem vid tidigare eller senare tider än i fråga om andra. Det är därför förslaget går ut på, att beslut i frågan skulle vara beroende af kommunerna själfva eller deras fullmäktige. Det har icke ansetts nödvändigt att i detta skrifvelseförslag antyda mera än detta. Men då ordningsföreskrifter antagna enligt 20 § ordningsstadgan för rikets städer skola underställas Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfning, som har att antingen fastställa eller ogilla därom fattade beslut, då samma förhållande äger rum med afseende å särskilda hälsovårdsföreskrifter, som stadsfullmäktige kunna besluta, äfvensom i fråga om de beslut, som stadsfullmäktige kunna fatta angående förbud för minderåriga att utbjuda blommor och böcker och annat dylikt på offentliga platser, och då slutligen kommunallagarna innehålla, att kommunalstämmas beslut, hvilka äro ämnade att såsom kommunalstadgar tillämpas till befrämjande af sedlighet, ordning

och säkerhet, också skola underställas Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfning, så lär det vara uppenbart, att, om skrifvelsen i frågan afgår, Kungl. Maj:t kommer att taga detta i öfvervägande och antagligen föreslå, att kommunernas beslut i nu föreliggande frågor också skola underställas Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfning.

Jag skall nu tillåta mig att i största möjliga korthet yttra några ord om de invändningar, som gjorts vid förslaget nu och under sistlidne riksdag i både denna och i Andra Kammaren.

Hvad som först därvid kommer i öfvervägande är frågan om den köpande allmänhetens intressen. Därom yttrades ej mycket i denna kammare sistlidet år. Däremot framhölls mycket i den Andra Kammaren, att det skulle vara förnärmande för den köpande allmänheten, om den icke hade tillfälle att långt in på kvällarna göra sina inköp. Men jag kan icke finna, att detta är en berättigad invändning. Det är nog, kan man säga, en ovana hos allmänheten, att den skall behöfva sina 14, 15 eller 16 timmar på dagen för att göra sina nödvändiga inköp. Allmänheten har ju utan ringaste olägenhet och utan att något missnöje någonsin yppats måst passa på tider i ämbetsverken, i postkontor, i banker och dylika ställen. Jag kan därför icke se, att om allmänheten trots den ifrågasatta lagstiftningen likväl skulle i de flesta fall få åtnjuta dubbelt så lång tid att göra sina inköp, den icke skulle kunna tåla vid en sådan inskränkning. Hvad särskildt landsbygden angår, framhöll en talare i Andra Kammaren, att det vore förskräckligt, om befolkningen under den tid, den vore sysselsatt hela dagen med skörden, icke skulle kunna få efter hemkomsten göra inköp i boden. Därpå kan man svara, att om förhållandena äro sådana, behöfva icke vederbörande kommuner besluta, att en sådan bod skall stängas vid viss tid, eller kommunerna kunna åtminstone tillåta, att boden under den tid af året, då arbetet pågår långt in på kvällarna, får hållas öppen. I främmande lagar finnas bestämmelser af innehåll att polismyndigheteten kan medgifva, att bodar under ett visst antal dagar få hållas öppna längre än vanligt. Denna invändning synes därför ej vara så viktig.

Sedan har man talat om handlingsfriheten. Ja, mina herrar, handlingsfriheten kan man åberopa som skäl mot alla lagar, ty det finnes icke någon lag, som icke på ett eller annat sätt inskränker samhällsmedlemmarnas handlingsfrihet, och hela samhällsordningen hvilar därpå, att medlemmarna måste inskränka sin handlingsfrihet för att främja det helas väl.

Vidare har man också talat om handelsfriheten. Därmed skulle åsyftas, att de handlande, som vilja hålla öppet, böra vara dertill berättigade, ehuru de därigenom kunna tvinga dem, som vilja stänga tidigare, att också hålla öppet. Det talades i Andra Kammaren om, att det är hårdt hindra en person från att arbeta för att förtjäna uppehälle åt sig och sin familj. Men häri ligger icke obetydlig

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodars.*
(Forts.)

öfverdrift. En handlande, som sköter sin affär bra, och tillhandahåller sina kunder goda varor, har sin bestämda kundkrets, och få dessa ej köpa varor mellan klockan 8—9 på kvällen, så vänta de och köpa mellan klockan 8—9 på morgonen. Åsyftar en handlande att få en särskild vinst genom att sälja varor å tider, då andra bodar äro stängda, då är det ju för resten, som jag redan nämnt, en yttring af illojal konkurrens, som man väl ej bör understödjja.

Vidare yttrade en talare här i denna kammare i fjol, att förslaget hvilade på socialistisk grund och skulle kunna leda därhän, att man finge anspråk på en normalarbetsdag. Jag kan icke finna annat än att detta är missuppfattning. Här är icke fråga om att tvinga en arbetsgifvare att medgifva en normalarbetsdag, ty både arbetsgifvare och arbetare äro i detta fallet ense, de önska båda att få till stånd bestämmelser om stängningstid. Och visserligen önskas detta fullkomligt lika mycket af arbetsgifvare som af arbetare. För öfrigt, om man nu skulle säga, att man genom denna lagstiftning ville skydda arbetstagarne, så gäller det sådana arbetstagar, som icke kunna sammansluta sig till några fackföreningar och därigenom utöfva tvång på arbetsgifvarne.

En högt ärad talare här i kammaren, min synnerligen gode vän, framställde förra året många betänkligheter emot detta förslag särskildt med hänsyn därtill, att det skulle slå så illa ut i Stockholm. Han nämnde att i de centrala delarne af Stockholm redan en stor mängd handlande på frivillighetens väg sammanslutit sig och bestämt en viss stängningstid och att i de yttre delarne af staden det behöfdes andra stängningstider än i de inre delarne. Därför skulle stadsfullmäktige nödgas indela staden i kretsar och detta skulle ske efter gator. Då skulle man kunna komma därhän, att på den ena sidan gatan en bod måste stängas klockan 7, men att på andra sidan bodar finge hållas öppna till klockan 9 och detta vore ju orimligt. Men jag tror icke, att Stockholms stadsfullmäktige äro så oförnuftiga, att de göra en sådan indelning af staden. För öfrigt om det skulle visa sig, att det i Stockholm är tillräckligt med den eller de föreningar, som här bildats, så behöfva ju Stockholms stadsfullmäktige icke fatta beslut om någon särskild stängningstid för de yttre delarne af staden, där det möjligen kan behöfvas, att bodarna hållas öppna längre. Jag måste i sammanhang härmed erinra, att här i kammaren sista året en representant för Göteborg och en representant för Malmö voro för den föreslagna skrifvelsen, och detta måste väl antyda, att man i dessa större städer icke hyser så stor fruktan mot en lagstiftning i detta ämnet.

På grund af hvad jag nu i största korthet anfört vågar jag till herrarna hemställa, att herrarne behjarta denna viktiga och i humanitetens intresse framlagda fråga och bifalla utskottets hemställan, hvarom jag nu tillåter mig framställa yrkande.

Herr Almgren: Herr grefve och talman, mina herrar! Äfven jag uppskattar till fullo det vackra motivet för motionen och lagutskottets hemställan, och jag vill icke kännas vid att vara kall eller hjärtlös mot de svaga, därför att jag nu vidhåller mitt vid förra årets riksdag gjorda yrkande om afslag. Jag anser nämligen, att det mål, man här vill vinna — de svagas skydd — kan tillgodoses på ett mycket riktigare sätt och på en rättvisare väg. Jag tror nämligen, att om man tillämpade lagen om minderårigas användande i arbete vid fabriker m. m. jämväl på förevarande fall, det väsentligaste af hvad man här önskar skulle vinnas. Samhället har efter mitt förmenande plikt att skydda det uppväxande släktet, på det att det kommande må blifva så kraftigt och godt som möjligt, och i det afseendet skulle en tillämpning af nämnda lag vara välgörande äfven med afseende å unga personer, som äro anställda i butiker. Men däremot kan jag icke finna, att man har rätt eller plikt att i allt gifva regler och lagar, när det gäller myndiga och vuxna män. Genom tillämpning af lagen om minderårigas användande i fabriker skulle man också kunna vinna enhet öfver hela landet. Samma lag skulle gälla för alla orter, och den skulle tillämpas på samma sätt, antingen den minderårige vore anställd i en speceriaffär, i en mjölkaffär eller i en lysoljaffär. Om däremot det nu föreliggande förslaget skulle komma till tillämpning, skulle det blifva olika lagstiftning, beroende på kommunalstyrelsernas olika uppfattning, tycke och tillfälliga majoritet dels på olika platser inom landet och dels inom samma kommun för olika grenar af handeln. Ty äfven från motståndarnes sida har det erkänts, att det vore nödvändigt att medge olika bestämmelser för olika orter och beträffande olika slag af handel inom samma samhälle. Men härigenom skulle uppstå högst besynnerliga förhållanden. Den siste ärade talaren sökte beträffande denna fråga bemöta ett yttrande, som jag hade i föl med afseende å svårigheten här i Stockholm att bestämma, inom hvilka gränser en tidigare stängningstid skulle äga tillämpning och inom hvilka en senare. Men han angaf icke något sätt på hvilket den frågan skulle kunna lösas. Jag kan icke tänka mig något annat sätt, om man vill skilja på centralare stadsdelar med mera burgen befolkning och sådana med öfvervägande arbetarebefolkning, än att gränsen drages efter en viss gata. Man måste bestämma, att på ena sidan af en hufvudgata butikerna skulle stängas tidigare, på andra sidan, där arbetsbefolkningen hufvudsakligen vore bosatt, butikerna finge hållas öppna längre. Men då skulle, för att taga ett exempel, det besynnerliga kunna inträffa, att i samma hus en butikägare, som hade sin butik åt Odengatan, måste stänga tidigare än den, som hade sin butik om hörnet åt tvärgatan. Jag frågar, om man verkligen på allvar kan önska, att en sådan lagstiftning skall komma till stånd.

Vidare har det också framhållits, att man bör skydda kvinnorna. Det anfördes i föl härresande exempel på, huru dessa stac-

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar,
(Forts.)

kars unga kvinnor tvingas till tjänstgöring under 14—16 timmar. Jag tror för min del icke, att tvånget är så starkt, som man i allmänhet synes anse. Jag har från min erfarenhet exempel på att dylika platser med lång arbetstid föredragits framför ett ordnadt och kortvarigt arbete i fabrik. Det har upprepade gånger händt, att unga duktiga väfverskor, som hafva sin goda utkomst och arbete från kl. 8—9 på morgonen till klockan 7 på kvällen med ledighet för frukost och middag och dessutom lördagseftermiddagarna fria och ofta äfven själftagen ledighet på måndagseftermiddagarne, kommit och begärt afsked för att komma »i affär», som det heter, men då man frågat närmare, hvilket slags affär de skulle komma till, har det i de flesta fall befunnits vara en cigarraffär. Man föredrager den längre arbetstiden därför, att man finner verksamheten i en sådan affär angenämare, möjligen äfven därför att man med längre arbetstid kan få en större inkomst. Men just med afseende å detta skulle jag vilja säga: Hvarför hindra den, som vill arbeta längre, att få denna större inkomst och därigenom bilda en sparpenning och så småningom i sin ordning kunna börja en egen verksamhet? Ty det finnes många unga män och kvinnor, som föredraga att arbeta några timmar längre och få en högre aflöning mot att arbeta kort tid och få lägre aflöning. Och därvid skall alltid lagen om tillgång och efterfrågan göra sig gällande. De butikägare, som stänga tidigare, kunna påräkna de bästa biträdena eller också behöfva de ej betala så högt. De, som fordra en längre arbetstid, få antingen sämre biträden eller tvingas ock att betala högre.

Här har anförts, att man borde böja sig för de kompakta uttalanden, som framkommit dels från Sveriges Allmänna Handelsförening och dels från minuthandlarne. Att ett uttalande från Sveriges Allmänna Handelsförening kommit till stånd, det är icke så besynnerligt, ty denna förening består till allra största delen af minuthandlare. Åtminstone äro de, som deltaga i dess möten, till öfvervägande delen minuthandlare. Men äfven hvad beträffar de uttalanden, som gjorts af minuthandlarne i de olika städerna och i hvilka man begagnat så vackra ord, måste man dock befara, att det icke är så alldeles fritt för att egoismen och afundsjukan gifva sig tillkänna i dessa uttalanden. Man vill nämligen själf kunna bekvämt stänga i god tid. Man vill minska sina utgifter för lyse och dylikt, men man vill icke tillåta den mindre handlanden på något afstånd från den större affären att betjäna allmänheten, äfven om denna mindre butik sysselsätter endast butikägaren själf och hans hustru eller två systrar eller om eljest verksamheten där fortgår på sådant sätt, att det icke egentligen kan komma i fråga att taga hänsyn vare sig till det uppväxande släktet eller till kvinnan.

Vidare har det framhållits, att man borde följa exemplet från andra länder. Det enda nya skäl, som motionärerna i detta afseende anført, är emellertid att regeringen i Danmark nu framlagt ett förslag om begränsad tid för öppethållande af butiker. Men

detta förslag är icke framlagdt för Riksdagen, utan det är utställt till besvarande af en mängd olika korporationer. Således torde det vara skäl att afvakta, hvilken utgång saken får i Danmark, innan man beslutar en dylik lagstiftning i Sverige. I England har denna fråga stått på dagordningen i många år och har ännu icke kommit till något afgörande inom parlamentet. Framställningar i detta syfte hafva upprepade gånger afslagits, och för närvarande föreligger icke något sådant förslag.

*Angående
lagstadgads
stängningstid
för handels-
bodas.
(Forts.)*

Några nya skäl hafva, som sagdt, icke framkommit sedan förra riksdagen. Denna kammare fattade då med 86 röster mot 30 det beslutet att afslå framställningen. Det skulle i hög grad förvåna mig, om uppfattningen nu skulle hafva förändrats så mycket, att kammaren vore villig att biträda förslaget.

Jag yrkar afslag på lagutskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! De i denna fråga väckta motionerna äro, som vi alla veta, föranledda af petitioner och uttalanden från de bortåt 70,000 personer, som äro anställda vid minuthandeln inom vårt land. De önska att med lagens hjälp få genomförd en åtgärd, skadlig för ingen och gagnelig för dem.

Jag vågar påstå, att åtgärden är skadlig för ingen. Den förste ärade talaren framhöll visserligen, att allmänheten, den köpande allmänheten, skulle få men af den ifrågasatta lagåtgärden, men jag vågar hemställa, huruvida icke för den köpande allmänheten det vore tillräckligt, om handelsbodarna voro öppna 10 à 12 timmar om dagen. De burgnare klasserna kunna naturligtvis när som helst göra sina uppköp, och då arbetarebefolkningens arbetstid i allmänhet är kortare än den ifrågasatta tiden för butikernas öppenhållande, kunna de, som tillhöra denna samhällsklass, antingen före sitt arbetes början eller efter dess slut verkställa sina uppköp. Jag tror icke heller, att lagåtgärden skulle skada arbetsgifvarne eller handlandena, ty för dem är det naturligtvis likgiltigt, om de få sälja sina varor under en kortare eller längre tid af dagen. Af-sättningen blir för dem precis densamma, och vinsten blir också densamma. Arbetsgifvarna hafva också ställt sig välvilligt mot förslaget. Inom vissa samhällen hafva arbetsgifvarna t. o. m. sökt genom frivillig öfverenskommelse få till stånd en kortare tid för öppenhållandet, men frågan har städse strandat därpå, att inom hvarje samhälle funnits någon tredskande part, och det är ju af konkurrensskäl nödvändigt, för att en öfverenskommelse skall komma till stånd, att den omfattar alla arbetsgifvare.

Hvad nu biträdena beträffar, så få vi väl anse det omänskligt att låta dem stå bakom disken under 14 à 16 timmar om dagen, hvilket de stundom lära göra enligt en utredning, som verkstälts af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Den siste ärade talaren framhöll, att man skulle kunna vinna

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodnar.*
(Forts.)

målet genom att utvidga verkningskretsen för lagen om minderårigas användande i arbete. Jag tror, att detta uteslutande skulle hafva till följd, att minderåriga icke kunde sysselsättas i handel.

Den siste ärade talaren frågade vidare: hvarför skulle man hindra dem, som vilja arbeta, från att göra det? Jo, man skulle hindra dem, därför att de på detta sätt åstadkomma en alltför lång arbetstid för andra, och i sådana fall får väl den enskilde böja sig för det allmännas väl.

Han åberopade den utländska lagstiftningen. Det finnes emellertid en lagstiftning äfven i Tyskland, och där tror jag, att saken är ordnad till lättnad för just dessa biträden.

Här är också framhållet, att förslaget afser en inskränkning i handlingsfriheten och i näringsfriheten, men denna frihet har, såsom redan är påpekadt, åtskilliga gånger förut blifvit inskränkt, och i denna fråga tror jag icke, att man behöfver vara så frihetsälskande, ty det gäller blott att för vissa personer inskränka en obehöflig frihet för att därigenom vinna en behöflig frihet åt andra.

Förlidet år beslöto vi att aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en lagstiftning mot illojal konkurrens. Då framhölls, att lagens ändamål vore att skydda handelskårens och industriens ekonomiska intressen. I dag gäller det att skydda ett större intresse. Det gäller att skydda hälsa och krafter och att bereda tillfälle till intellektuell utveckling för en hel kår af biträden, uppgående till ett 70,000-tal. Jag vågar hemställa, om icke denna kammare, sedan den i fjor vetat skydda de ekonomiska intressena, skulle i dag vilja skydda de personliga intressena.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rudebeck: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag vill till en början säga detsamma, som en ärad talare på stockholmsbänken nyss yttrade, eller att man icke får uppfatta dem, som icke instämma i den framställning, som här är gjord, såsom skulle de vara mindre välvilligt stämda mot de unga och de svaga eller mot dem, som behöfva skydd. Långt därifrån! Och skulle det verkligen vara så, att den här ifrågasatta reformen kunde medföra ett så synnerligen gynnsamt och vidtomfattande lyckligt resultat, som latufskottets ärade ordförande ställt i utsikt, så medgifver jag, att det knappast vore rätt att motsätta sig reformen. Men för min del tror jag, att han betydligt öfverskattade de lyckliga verkningarna af densamma, och jag kan i mångt och mycket icke följa hans åskådning och uppfattning.

Bland annat yttrade han, att det icke skulle vara nödvändigt att fordra, att handelsbodarna skulle vara öppna 14 à 15 timmar på dygnet. Men han förbisåg här, att det är icke detta, frågan gäller, utan det är, att handelsboden må få vara öppna på tider, som passa för olika samhällsmedlemmars olika arbetstid och olika fritid. Detta är enligt mitt förmenande en synpunkt, som man icke

får förbise, och det är den, som åtminstone för mig är bestämmande, när jag talar om att jag härutinnan vill tillgodose arbetareklassens fördel.

Man måste medgifva, att förhållandena nu för tiden äro sådana, att det verkligen vid arbetscentra och i närheten af desamma blir högst obekvämt, lindrigast sagdt, för den köpande allmänheten, om den afstänges från möjligheten att efter slutadt arbete få verkställa sina inköp af lefnadsförnödenheter. Det ligger icke alls någon öfverdrift i det påståendet, att ett verkligt behof här gör sig gällande för många ur kroppsarbetarnes klass, och då är det enligt min mening icke välbetänt att förbise deras fördel. Jag kan icke heller finna, att det verkligen är så klokt och välbetänt med hänsyn till deras bästa, som det här skulle främst gälla — nämligen butikbiträdena, vare sig de äro manliga eller kvinnliga — att hindra dem från att efter eget bepröfvande få arbeta den tid af dygnet, som de själfva önska och anse nödvändig för att kunna åt sig förvärfva nödig bärgning. Det synes mig ej vara rätt, att, om en person vill arbeta ett par timmar mer om dygnet, t. ex. till klockan 9 i stället för till klockan 7 på aftonen, hvilket skulle för honom medföra en välbehöffig höjning uti hans dagaflöning, det skall förvägras honom att på det fria aftalets väg med arbetsgifvaren öfverenskomma härom.

Det, som jag emellertid anser vara — för att begagna samma uttryck som den förste ärade talaren — den svagaste punkten i förslaget, det är, att åt kommunerna skulle öfverlämnas beslutanderätt i denna fråga. Detta vore enligt mitt förmenande mycket olämpligt och bör icke, synes det mig, ifrågakomma, om man tager under bedömande, hurudana förhållandena gestalta sig på landet. Jag bortser från förhållandena i städerna. Och hvad städerna beträffar, har det ju redan både i hufvudstaden och äfven flerstades kommit därhän, att genom frivillig öfverenskommelse stängning af många butiker tidigt på aftonen äger rum. När man öfverlämnar en sådan rätt som den här ifrågasatta åt kommunen, så att det skulle tillkomma kommunalstämman att bestämma den timme, då handlandena inom socknen skola stänga sina bodar, då kastar man här in ett tvisteämne, som kan föra till ganska obehagliga förvecklingar såväl inom den kommun, beslutet afser, som angränsande kommuner. Man kan ju tänka sig, att den ena kommunen beslutar en stängningstid och att en annan angränsande kommun beslutar en annan tid. Då uppkomma för de vid gränsen mellan kommunerna boende handlande missförhållanden, och uppenbarligen skall i viss mån en illojal konkurrens komma att göra sig gällande. Fördenskull må, därest man verkligen finner nödigt och rätt, att en bestämmelse om stängningstid gifves, bestämmanderätten dervid icke läggas i kommunernas händer.

Till hvad jag förut nämnt om det enligt min uppfattning olämpliga i att föreskrifva en bestämd stängningstid, vill jag särskildt betona ett jämväl af en föregående talare påpekadt förhållande, som

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodas.
(Forts.)*

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

förekommer icke minst på landsbygden — att en handelsrörelse förestås af mannen med biträde af hustrun och möjligen någon af barnen, och det synes vara hårdt, om denne handlande skulle nödgas att stänga sin butik just vid den tid, då vanligen handeln kanske är störst, då arbetarne från ett närliggande arbetscentrum komma för att inköpa sina förnödenheter.

Jag tror således icke, att man bör slå in på den väg, som i motionen föreslås, och jag instämmer med talaren på stockholmsbanken däruti, att med en tillämpning och en utsträckning, om jag så får säga, af den lag, som nu finnes rörande minderårigas användande i fabriker m. m., kan man äfven i de hänseenden, hvarom här är fråga, skydda de unga och det uppväxande släktet genom tillfredsställande bestämmelser. Men att välja den väg, som här af utskottet är tillstyrkt, kan jag för min del icke förorda, därvid jag vill ytterligare särskildt betona, att det skulle vara mycket litet välbetänkt att lägga beslutanderätten beträffande dessa frågor i kommunernas händer.

På grund af den uppfattning, jag här har uttalat, kan jag, herr grefve och talman, särskildt med hänsyn till den formulering, som skrifvelseförslaget här fått, icke annat än yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag har deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men icke reserverat mig mot utskottets beslut, så anser jag mig böra med några ord tillkännagifva de synpunkter, som jag har haft i denna fråga, och som varit afgörande för mitt beslut, då jag sålunda förfarit.

I denna fråga finnas onekligen vissa skäl för och vissa skäl mot, det kan icke förnekas. Men efter moget öfvervägande af dessa skäl för och mot har jag dock kommit till det resultatet, att jag ansett mig kunna biträda utskottets förslag, och jag har heller icke kunnat af den diskussion, som i dag förevarit, finna mig böra frångå detta beslut.

Jag har i denna fråga fäst mig hufvudsakligen vid två saker. Det ena är den ställning, som biträdena i handelsbutiker intaga, och det andra är den ställning, som butikägarne själfva intaga till frågan.

Om jag då till en början tänker på den första synpunkten, nämligen butikarbetarnes eller biträdenas ställning till saken, så har man framhållit, att detta skulle vara en början till att införa en normalarbetsdag eller att lagstadga bestämmelser om tiden för arbetet, och att det vore en människas rätt att få arbeta, så länge hon ville. Jag har icke kunnat känna mig öfvertygad om att det skälet är riktigt, ty här gäller det ju egentligen att bestämma tiden för stängning af butiker, och det är icke fråga om någon egentlig bestämmelse om rätten att arbeta. När en butik stänges, har därmed icke arbetet upphört. Om således lagen bestämmer, att den

och den sortens butiker skola stängas klockan 8, så är det därmed icke sagdt, att de biträden, som tjänstgöra i dessa butiker, sluta sitt arbete kl. 8, ty efter butikernas stängning återstår åtskilligt att göra. Det skall ordnas i butiken; där förekomma vidare skrifgöromål samt arbete i lagerrummen o. s. v. För öfrigt är det naturligtvis ingenting, som hindrar ett biträde i en butik, att, om han så vill, arbeta på annat håll efter denna tid. — Således kan jag ej finna, att fråga verkligen är om stadgande af arbetstid eller normalarbetsdag. Denna synpunkt har för mig varit viktig, då jag velat biträda förslaget.

Angående lagstadgad stängningstid för handelsbodas.
(Forts.)

Om man nu kan vinna ett önskemål, som många hafva i fråga om en begränsning af den tid, under hvilken butiker få hållas öppna, så anser jag det icke vara något fel, om därmed på samma gång vinnes den fördelen, att arbetstiden begränsas för kvinnor och minderåriga barn, hvilka nu arbeta i butiker långt utöfver hvad som för dem är nyttigt och lämpligt. Jag kan icke anse detta vara annat än en förtjänst.

För öfrigt vågar jag fråga: hvad skall det tjäna till att hålla butiker öppna längre tid, än som är behöfligt? Till följd af den köpande allmänhetens vana vid att butiken skall vara öppen hela dagen, måste nu arbetstiden vara utsträckt, men om denna tid afklippes och butikerna stängas tidigare, så kommer allmänheten, när den väl blifvit van vid detta, att kunna med lätthet begränsa sin köplust till den öfriga tiden på dagen. Härigenom blir ingendera parten förlorande med undantag, som det säges, för arbetare, som icke kunna hafva tid att förrän senare på kvällen gå till boden och köpa. I detta afseende invändes af herr Almgren, att häremot kunde man icke råda bot på annat sätt än genom att stadga, att i vissa kvarter, norr eller söder om vissa gator o. s. v, skulle butikerna få vara öppna längre tid på aftonen. Detta synes mig vara ett ganska opraktiskt tillvägagående, och jag medgifver gärna, att om så förfäres, skulle sådana olägenheter uppkomma, som herr Almgren talade om. Ett annat sätt vore emellertid att föreskrifva, att butiker i allmänhet skola stängas t. ex. kl. 7, men att vissa slag af butiker skola få vara öppna till kl. 8 och t. ex. på lördag till kl. 9. Det är ett sätt för frågans lösning att föreskrifva, att en eller två dagar i veckan få butikerna vara öppna längre, men att de måste stängas tidigare öfriga dagar. Härigenom skulle man i hög grad råda bot på den saken, att arbetarne icke skulle hafva tillfälle att inköpa sina förnödenheter.

För att öfvergå till frågan om butikägarnes ställning till saken, ser man, att det hos dem är en ganska allmän mening, att man bör få någon begränsning i tiden för butikernas öppenhållande. Butikägarna själva önska således detta. Man har både i vårt land och annorstädes sökt att på frivillighetens väg bestämma, att butikerna skola stängas då och då, men det finnes alltid en eller två eller några, som icke biträda öfverenskommelsen och på detta sätt söka att gagna på saken. Därigenom tvingas de andra att gå tillbaka

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

till det gamla systemet. Hvarför skulle man då icke hjälpa dessa butikägare att nå ett önskemål, som de lysa, men som de icke kunna vinna, därför att enigheten icke är så stor bland dem?

Jag kan således icke annat än tillstyrka denna skrivelse till Konungen med begäran om utredning, och jag ber att till sist endast få yttra några få ord om frågan, huruvida det är önskvärdt, att en sådan lagstiftning, därest den kommer till stånd, kommer att gälla hela riket, eller att kommunerna eller myndigheterna i landsorten skola härutinnan hafva bestämmanderätt. Såsom utskottet har framhållit i sin motivering, anser utskottet det vara angeläget att tillse, att kommunerna icke få alltför stor bestämmanderätt. Med ett ord, man vill, att denna lag skall för hela riket bestämma vissa gränser, inom hvilka kommunerna skola hafva rättighet att fatta sina beslut. Lagen kan t. ex. komma att föreskrifva, att kommunerna icke hafva rättighet att bestämma, att butikerna skola vara stängda mer än 9 à 10 timmar på dygnet. På detta sätt skulle kommunernas rättighet att fatta sina beslut blifva väsentligt kringskuren. Jag anser det nämligen vara opraktiskt att i en lag, som skall gälla för hela Sverige, för både land och stad, fastslå vissa tider, ty förhållandena äro på olika platser vidt skilda. De äro olika i Stockholm och i de mindre städerna; de äro olika i stad och på land; de äro äfven olika i norra och södra Sverige. De lokala förhållandena kunna därför göra det nödvändigt att på olika platser införa olika bestämmelser. Om nu kommunerna hafva rättighet att inom en viss latitud fatta sina beslut beträffande stängningstiden, så är därigenom en begränsning gifven, och kommunerna kunna då icke ställa till med sådant, som innebär för stort våld, men å andra sidan kunna kommunerna taga hänsyn till de lokala förhållandena på de olika orterna, och detta kan icke någon annan än en lokal myndighet på platsen göra. Af detta skäl har jag ansett, att det icke är så farligt att låta kommunerna vara med och bestämma i saken. För öfrigt är det naturligtvis meningen, att Konungens befallningshafvande skola öfvervaka, att besluten fattas i öfverensstämmelse med lagen.

Då man så allmänt på många håll och bland dem, som själfva äro berörda af saken, hör, att de önska, att lagen skall hjälpa i detta fall, och då de genom lagens hjälp fått sina önskemål fyllda i åtminstone två af våra närmaste grannländer, nämligen Tyskland och Norge, så kan jag för min del icke finna, att det skulle vara någon fara, äfven om man icke är så förtjust i denna tanke, att antaga förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag ber därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lilliesköld: Herr grefve och talman! Då jag såväl förra året som i år deltagit inom utskottet vid behandlingen af denna fråga och då jag förra året låtit anteckna mig som reservant, men i år anslutit mig till majoriteten, så anser jag det vara i sin ordning att redogöra för anledningen till att jag intagit en förändrad ställning till saken.

Till en början ber jag att få förutskicka, att jag vid bedömandet af denna fråga så godt som uteslutande tagit hänsyn till hvad såväl motionärerna som lagutskottet framhållit såsom det hufvudsakliga syftet med den ifrågasatta lagstiftningen, nämligen att förminska arbetstiden för handelsbiträdena och därigenom bereda dem större tillfälle till hvila, förströelse och intellektuell sysselsättning.

Granskar man den motion, som förra året förelåg, skall man finna, att där visserligen lämnas en synnerligen utförlig redogörelse för de åsikter, som hystes af såväl handelsföreningar som köpmännen, men däremot finner man beträffande handelsbiträdena, således beträffande dem, hvilka saken egentligen rör, så godt som intet uttalande. Där nämnes endast helt knapphändigt, att såvidt man kunnat inhämta, syntes det öfvervägande flertalet af biträdena hysa den önskan, att en lagstiftning måtte komma till stånd. Redan detta väckte min uppmärksamhet. Kom så därtill, att, såsom jag tror samma dag, då ärendet slutbehandlades inom utskottet, till mig ankom ett cirkulär, undertecknad af styrelsen för Stockholms handelsförening, hvori omnämndes, att vid ett möte, som hållits af handelsbiträden här i Stockholm under februari månad förra året, enhälligt fattats en resolution, i hvilken — med framhållande däraf, att det var hufvudsakligen köpmän, som satts i tillfälle att uttala sina önskemål beträffande det sätt, hvarpå lagstiftningen borde anordnas — mötet gjorde det uttalande, att enligt mötets uppfattning någon lycklig lösning icke skulle vinnas på det sätt, som motionärerna föreslagit, samt att enligt mötets förmenande det vore bäst, om frågan finge för det året falla för att nästa år komma tillbaka med nya uppslag.

Det är ganska naturligt, att, med den uppfattning jag har om ändamålet med hela lagstiftningen, jag då icke gärna kunde vara med om en skrifvelse, hvori begäres en lagstiftning, där man skulle genom bestämmelser förfoga öfver myndiga personers arbetskraft utan att de intresserade personerna varit satta i tillfälle att uttala sig i frågan. Detta var det hufvudsakliga skälet för min reservation.

Emellertid framhölls vid diskussionen i denna kammare af en talare på göteborgsbänken, att några dagar förut till honom ankommit ett telegram, enligt hvilket 600 handelsbiträden i Göteborg på ett möte enhälligt uttalat sig för motionen. Detta vitsordades i Andra Kammaren af en talare, hvilken tillika upplyste, att den förening, hvars cirkulär jag nyss åberopade, endast hade ett medlemsantal af ungefär 60, samt att andra föreningar af handelsbiträden här i Stockholm med ett sammanlagdt medlemsantal af öfver 1,500 enhälligt uttalat sig till förmån för motionen. Genom dessa uppgifter, om hvars tillförlitlighet jag varit i tillfälle att förvissa mig, bortföll det hufvudsakliga stödet för min reservation.

Ett annat, mera sekundärt skäl, hvarför jag förra året reserve-
rade mig, var det, att jag hyste och fortfarande hyser tvifvel —
särskildt med hänsyn till hvad som förut påpekats om de olika för-

Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodas.
(Forts.)

hållandena på skilda orter och om nödvändigheten af att införa olika bestämmelser för olika affärer angående den tid, under hvilken bodarna skola få hållas öppna —, huruvida man i denna fråga skall kunna åvägabringa någon fullt praktisk lagstiftning. Jag föreställer mig emellertid, att Kungl. Maj:t, om motionen nu bifalles, kommer att inhämta yttrande ej endast af dem saken närmast rör, utan äfven af vederbörande myndigheter, samt att man genom de uttalanden, som då kunna komma till stånd, skall kunna finna någon utväg att öfvervinna svårigheterna. Jag har således äfven därutinnan låtit mina betänkligheter falla.

Att nu närmare redogöra för de skäl, på grund af hvilka jag omfattar motionen, anser jag icke vara nödvändigt, då det gäller denna tre år i rad omdebatterade och, jag skulle vilja säga, utdebatterade fråga. Jag tilltror mig icke att kunna tillägga något nytt vare sig för eller mot, utan hänvisar endast till lagutskottets motivering. Det skulle jag dock vilja framhålla, att denna sak synes vara uttryck för en ganska stark opinion inom landet, och att man måhända hvarken kan eller bör lämna denna opinion alldeles ur räkningen.

Herr grefve och talman, jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Fahlbeck: Det är snart en gammal fråga denna om butikernas stängningstid, hvilken man sannerligen icke med nöje är efter år debatterar. Skälen, som anföras för en lagstiftning härutinnan, äro ej nya, utan ständigt desamma, säger man; ja, det medgifver jag, men lika visst är, att skälen, som anföras mot, också äro desamma. Af dessa skäl skall jag nu i korthet taga upp de viktigaste.

Först och främst har man då det skäl, som en af de ärade reservanterna anført, nämligen att det är en allmänt mänsklig rättighet att få fritt köpa och sälja på lagenligt och redligt sätt. Mina herrar, man kunde tro sig höra en medlem af Cobdenklubben, som så yttrar sig. Det finnes icke en enda tullsats, som icke innebär en inskränkning i denna så kallade allmänt mänskliga rättighet att få fritt köpa och sälja, och i ofantligt många fall ha sådana inskränkningar ägt rum. Det argumentet bör således, synes mig, icke ha någon klang, allra minst i denna kammare.

Vidare anføres, att här skulle föreliggas fara för, att vi komma in på lagstiftning om normalarbetsdag. Detta är emellertid ett missförstånd. Vi vilja icke bestämma det antal timmar, som vederbörande skola tjänstgöra, utan det är blott fråga om, att handelsbutikerna skola stängas på viss tid, och detta innebär icke något bestämmande af en normalarbetsdag. För öfrigt skola vi icke vara så rädda för den saken. Vi ha ju redan en lagstiftning om normalarbetsdag för minderåriga och för kvinnor, och äfven om det i detta fall, då det mest gäller kvinnor, vore fråga om att stadga en normal-

arbetsdag, bordé det väl icke heller vara så farligt. Men, som sagdt, så är verkligen icke förhållandet.

Det har äfven sagts, att man genom detta lagförslag utsätter minoriteten för majoritetsförtryck. Men, mina herrar, när i världen inträffar det, att en lag kommer till stånd, där icke en minoritet opponerar sig? Det skulle blifva ett fullkomligt anarkiskt tillstånd, om man städse skulle bida med föreslagna åtgärder, till dess att *alla* äro med därom. Jag kan således icke heller finna detta argument vara af den beskaffenhet, att man bör fästa afseende vid det-samma.

Slutligen har det sagts, att ett bifall i denna fråga vore ett steg på vägen till socialismen. Detta är, huru man ser saken, en ren öfverdrift. Tvärtom, mina herrar, detta är ett steg bland andra, som kunna tagas på förevarande väg, icke för att införa socialismen, utan för att förhindra densamma. Allt detta, som vi kalla socialpolitik och som innebär ett försök att skydda eller säkerställa de ekonomiskt svaga mot svårigheter af ett eller annat slag, kan endast för en uppjagad fantasi sägas föra till socialism. Enligt min mening leder det i alldeles motsatt riktning. Om man nämligen förstår att i tid, och så långt sådant skäligen kan ske, möta de fordringar, som uppställas, har man funnit det bästa sättet att vrida vapnet ur händerna på dem, som vilja gå för långt. Här föreligger verkligen ett behof af skydd, och detta är för mig det afgörande. Ty det är otvifvelaktigt, och jag behöfver icke upprepa det, att arbetstiden för butiksbiträdena i många fall är för lång, och att någon möjlighet för dem att vidare utbilda sig på grund däraf icke förefinnes.

Slutligen må anföras, att det är icke blott handelsbiträden, utan äfven en mängd af deras arbetsgifvare, som begära en lagstiftning härvidlag. Hvarför skola vi då så energiskt motsätta oss att gå deras önsknningar till mötes? Är det, som det heter, för att häfda arbetets frihet för några butiksägare? Otvifvelaktigt föreligger här en intressekonflikt. Men man kan icke alltid gifva de svaga det skydd som behöfves, utan att samtidigt på något håll binda andras frihet. Det är ledsamt, att så måste ske, och man måste visserligen med varsamhet gå fram på denna väg. Men i förevarande fall synes mig detta onda vara så obetydligt i jämförelse med de fördelar, som kunna vinnas genom en åtgärd i angifvet syfte, att man icke bör tveka att taga det ena med det andra.

På nu anförda skäl ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Östberg: Jag förstår ganska väl, att man kan hysa stora betänkligheter mot den föreslagna lagstiftningen på den grund, att den innebär en inskränkning i hvars och ens rätt och frihet att utöfva sin näring, på sätt han behagar. Detta kan jag väl förstå, men däremot förstår jag icke, att man vill framställa en inskränk-

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodas.*
(Forts.)

ning af försäljningstiden i butikerna såsom något i och för sig olämpligt och skadligt. Det förefaller mig tvärtom, att det är många skäl, som tala därför. Det är alldeles uppenbart, att det särskildt för de små handelsidkarna skulle vara till väsentlig fördel att slippa hålla sina butiker öppna så länge som nu ofta är fallet, och jag behöfver icke påvisa hvilken välsignelse det vore för de många biträden, som nu nödgas stå ut i butikerna en alldeles oskäligen lång tid. Om man således genom en frivillig sammanslutning kunde åstadkomma, att man förminskade arbetstiden, så borde ingen kunna hafva någon invändning däremot. Man har också försökt detta, men det visade sig, att det icke gick. Jag tror för min del, att de reella fördelarna af en sådan inskränkning, som man nu önskar, äro så betydliga, att man måste låta sina formella betänkligheter falla.

Det har sagts, att en sådan lagstiftning skulle komma att kränka den personliga rättigheten att arbeta. Det har frågats: hvarför skall man lägga hinder i vägen för dem, som vilja arbeta längre tid än andra? Jag tror, att man därigenom framställt saken alldeles oriktigt. Det är icke fråga om att mindre arbete skulle utföras, än som nu utföres, utan det är meningen, att man skall ordna det så, att samma arbete skall utföras på kortare tid än förut. Tänker man sig en tidigare stängning af butikerna, så är det uppenbart, att samma arbete, som förut utfördes under en längre tid, hädanefter skall utföras på kortare tid. Detta vore till nytta för alla.

Man kan ej heller påstå, att det för den stora allmänheten skulle vara en allvarlig olägenhet, att försäljningstiden inskränktes. Man får väl alltid tänka sig, att sådana bestämmelser, som det här är fråga om, skola uppställas med förstånd. Man får väl tänka sig, att butikerna skola vara öppna någon tid, efter det fabriker och verkstäder i allmänhet komma att stängas. Man får väl lof att tänka sig, att någon viss dag i veckan, t. ex. då aflöningar i allmänhet utbetalades, någon längre försäljningstid skulle vara medgifven.

Då en föregående talare förutsatte, att man skulle göra en indelning mellan olika affärer på det sättet, att butiker, belägna vid vissa gator, skulle få vara öppna längre och vid andra gator kortare, så tror jag, att han alldeles för lågt uppskattade stockholmarnes förstånd i saken. Jag tror, att hvarken köpmännen eller de, som höra till kommunalförvaltningen eller stadsfullmäktige, skulle hafva så litet förstånd i fråga om sakens ordnande. De olikheter, som komme att fastställas, komme att afse olika yrken, och gifvet är det då, att vederbörande handelsidkare finge själfva gifva sina önskingar tillkänna.

De exempel, vi hafva från utlandet, visa alltför väl, att det går för sig att tillämpa en sådan lagstiftning, som man här tänkt sig. Går det för sig utomlands, bör det ock kunna gå för sig hos oss.

Emellertid ber jag få påpeka ett par synpunkter, som kanske icke äro tillräckligt beaktade i utskottets yttrande, men som man bör uppmärksamma.

Om man ser på den norska lagstiftningen, så stadgar den, att kommunala myndigheter skola bestämma om stängningstiden, men deras beslut skall stadfästas af konungen. Det är ju alldeles gifvet, att icke kommunen skall hafva rättighet att alldeles efter sitt godtfinnande bestämma uti dessa saker. Detta är af vikt för att förekomma ett olämpligt beslut af en tillfällig majoritet, men det är också af vikt, att icke alltför olikartade bestämmelser komma att träffas beträffande kommuner, som ligga alldeles intill hvarandra och som hafva likartade förhållanden. Jag anser det därför vara af särskild vikt, att, i händelse de kommunala myndigheterna få bestämmanderätten öfver försäljningstiden, förordningar utfärdas angående rätt för vare sig Konungen eller kanhända lämpligare Kungl. Maj:ts befallningshafvande att meddela fastställelse på kommunernas beslut.

Det skulle också kunna sättas i fråga, att man ginge den väg, som man gått i Tyskland. Där är det så bestämdt, att föreskrifterna angående försäljningstiden utfärdas af en högre förvaltningsmyndighet efter de kommunala myndigheternas hörande. Där skall ansökning ske af minst en tredjedel af affärsinnehafvarne, men beslutet utfärdas af högre förvaltningsmyndighet. Det är möjligt, att ett sådant sätt att ordna saken skulle vara lämpligt äfven i vårt land, och jag vill därför framhålla önskvärdheten af, att, om denna fråga kommer att upptagas till behandling af regeringen, uppmärksamheten måtte fästas på denna sak, så att man söker utreda, hvilken af dessa båda utvägar må befinnas vara för vårt land och dess förhållanden den lämpligaste.

Det är så, att uti vårt land visat sig en ganska stark önskan att få en reform genomförd härvidlag. Hos oss, liksom i andra länder, har denna fråga trängt sig fram, och otvifvelaktigt kommer den att finna sin lösning. Den kan synas oss vara ganska liten, men inom mycket stora kretsar af landet uppfattas den icke som en liten fråga, utan som en ganska betydelsefull. Jag anser för min del, att vi icke böra motsätta oss dessa önsknings, utan i i stället tillmötesgå dem.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets framställning, under betonande af att de synpunkter, som jag förut framhållit, måtte vid frågans vidare behandling vinna beaktande.

Herr Unger: Jag skall icke mycket fördröja den redan långa diskussionen; jag vill blott, då handelsbitrådets ställning väckt så mycket medlidande, erinra därom, att det är på grund af fria arbetsaftal, som de arbeta denna långa tid. Det är orätt att, som man gjort, säga, att de tvingas till det långa arbetet; de tvingas icke därtill på annat sätt, än att de för sin utkomst måste arbeta, men

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodar.
(Forts.)*

*Angående
lagstadgad
stängningstid
för handels-
bodas.*
(Forts.)

eljest grundar sig hela förhållandet på fria aftal, och då kan väl ingen klaga öfver, att han på något sätt misshandlas.

För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att det finnes en stor mängd handlande, som icke alls ha några biträden. Man ser af utskottets uppgifter, att här i vårt land skulle finnas i runda tal 31,000 handlande och 37,000 biträden, och man kan väl förstå, att då af dem, som ha biträden, en stor del ha flera än ett, ja, åtskilliga, många tiotal biträden, antalet af de handlande, som alls icke ha något biträde, måste vara ganska betydande, och dessa handlande skulle enligt utskottets åsikt böra, för att de öfriga handlandenas biträden icke må få arbeta för mycket, tvingas att underkasta sig en inskränkning i sin handelsfrihet. Och det är därvid ock att märka, att det här gäller de i ekonomiskt hänseende svagaste handlandena, hvilka i aflägsna landsändar drifva sin rörelse utan hjälp af annan än möjligen hustru och hemmavarande barn. Dessa skulle nödgas stänga sina handelsbutiker på viss tid, och de skulle icke en gång ha rätt att sälja till en granne, som, kanske i en glest befolkad bygd, komme till dem och ville köpa en nödvändighetsvara, och detta endast därför, att klockan vore öfver ett visst klockslag. Jag kan icke finna, att detta vore rimligt eller rättvist, utan vidhåller mitt afslagsyrkande.

Herr Almgren: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af herr Östberg, att han tilltrorde Stockholms stadsfullmäktige bättre förstånd, än att de skulle vidtaga en sådan anordning som den, jag antydde, eller att låta butikerna vid vissa gator vara längre öppna än vid andra. Han förordade i stället en uppdelning af affärerna efter de olika varuslagen, så att stängningstiden för en affär inom den ena branschen skulle kunna blifva senare än för en affär inom en annan bransch. Jag tillåter mig emellertid fästa uppmärksamheten på, att svårigheterna äfven i detta fallet blifva lika stora. Jag är öfvertygad om, att herr Östberg skulle vilja för handeln med lysoljor bestämma en längre butikstid. Men hur skulle det då gå till, då lysoljor för närvarande säljas i nästan alla speceriffärer? Butikerna skulle få hållas öppna, och man finge gå in där och köpa lysoljor, men om man ville köpa ett paket tändstickor eller litet kryddor eller någonting annat, skulle detta icke kunna gå för sig.

Det är just den omständigheten, att det närmare bestämmandet härvidlag skall öfverlämnas åt kommunerna, som jag anser innebära svagheten i denna lagstiftning. För min del kan jag därför icke annat än vidhålla mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande

hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 46.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades friherre *Rappe* under 14 dagar från och med den 12 innevarande månad.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 1,35 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.